

O93, f. 6vb; V630, f. 23va; N442, f. 23va; I83, f. 45vb; VD38, f. 41vb; SG670, p. 64b; Bcan4, f. 46r; E97, f. 22'ra; P102; BIII3, f. 38rb; S105, f. 27r
 CUIUS^a SUPRA DE PATRIARCHIS ET
 5 PRIMATIBUS^b AC RELIQUIS <V630, f. 23vb>
 EPISCOPIS, ET QUOD <O93, f. 7ra> ECCLESIA
 ROMANA CARDO^c ET CAPUT SIT^d OMNIUM
 ECCLESIARUM.

Bcan4: XXVIII

- 10 *P102*; *BIII3*: XXVIII De epistola missa omnibus episcopis^e et
 reliquis sacerdotibus in qua bipertitus instruitur ordo sacerdotum
 et quod episcopi apostolorum presbyteri quoque teneant^g locum
 septuaginta discipulorum et de ordinatione episcoporum et
 presbyterorum
 15 <E97, f. 22'rb> [H. 28] Anacletus^h servus Christi
 Iesuⁱ, in apostolica sede^j a domino constitutus et a
 sancto Petro apostolorum principe presbyter ordinatus
 omnibus episcopis et reliquis Christi sacer<SG670, p.
 65a>dotibus salutem.
 20 Benedictus deus^k et pater domini nostri Iesu Christi,
 qui benedixit nos in^l omni benedictione spiritali in
 caelesti<I83, f. 46ra>bus in Christo, sicut elegit nos
 in^m ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti
 et immaculati in conspectu eius in caritate,
 25 praedestinansⁿ nos^o in^p adoptionem filiorum per Iesum
 Christum in ipsum^q secundum propositum voluntatis
 suae in laudem gloriae gratiae suae, in qua
 gratificavit nos in dilecto filio suo, in quo habemus

4 a idipsum *fehlt* I83; b primatus *fehlt* I83; c CARDO] EPISCOPIS METROPOLITANIS PRIMATIBUS VEL PATRIARCHIS *SG670*; EPISTOLA tertia anacleti papae *P102*; Überschrift fehlt *BIII3*; 5 b privatibus *Bcan4* 7 c CARDO *fehlt* *VD38* | d SIT OMNIUM ECCLESIARUM] OMNIUM ECCLESIARUM SIT *V630* 10 e episcopis *korr. aus* episcopus *P102* | f ac *BIII3* 12 g teneant locum] locum teneant *BIII3* 15 h necletus *S105* 16 i Iesu *fehlt* *VD38*; *P102*; *BIII3* | j sede a domino *korr. aus* sede *BIII3* 20 k deus *fehlt* *I83* 21 l in *fehlt* *Bcan4* 23 m in ipso *fehlt* *I83*; *VD38*; *SG670*; *Bcan4*; *P102*; *BIII3*; *S105* 25 n praedestinans *O93*; *N442*; *SG670*; *Bcan4* | o nos in *korr. aus* nos *SG670* | p in *fehlt* *S105* 26 q idipsum *I83*; *S105*;

redemptionem per sanguinem eius, remissionem
 peccatorum secundum divitias gratiae eius, qua^r 30
 abundavit^s in^t nobis in omni sapientia et prudentia,
 <VD38, f. 42ra> ut notum faceret nobis sacramentum
 voluntatis suae secundum bonum placitum eius, quod
 proposuit in eo, in^u <BIII13, f. 38va> dispensatione^v
 plenitudinis^w temporum, instaurare^x omnia in Christo, 35
 quae in caelis et quae in terra sunt, in ipso. In quo^y
 etiam sorte vocati sumus praedestinati^z secundum
 propositum^a eius, qui omnia operatur^b secundum
 consilium^c voluntatis suae, ut simus^d in laudem
 gloriae eius, qui ante <SG670, p. 65b> speravimus in 40
 Christo.
 De^e primatibus, carissimi, super quibus me quidam
 vestrum consuluerunt^f g, aut^h i si esse <S105, f. 27v>
 deberent an non, quantum^j hactenus de his a beato
 Petro apostolo et a^k reliquis apostolis et a beato 45
 Clemente^l, nostro sancto praedecessore et martyre,
 novimus statutum^m, denegare vobis <I83, f. 46rb>
 minime possumus. <N442, f. 23vb> Et quisⁿ est, qui
 quaerentibus fratribus denegare possit dubitationes^o
 vel^p necessitates eorum? 50

I83; Bcan4; BIII13; S105: De bipertito ordine sacerdotum

VD38: Quod bipertitus sit ordo sacerdotum

30 s am V630; quae I83; VD38; SG670; Bcan4; E97;
 P102; BIII13; S105 31 s abundabit SG670; S105;
 superabundavit korr. aus abundavit E97 | t i Bcan4 34 u in
 fehlt V630 | v dispensationem S105 35 w plenitudini V630
 x instaurare korr. aus instaure VD38 36 y qua korr. aus
 quo N442; qua E97 37 z predestinati korr. aus predistinati
 N442; praedistinati O93 38 a propositum eius, qui omnia
 operatur secundum consilium fehlt VD38 | b operantur
 SG670; S105 39 c consilium fehlt V630, am Rande R;
 propositum E97 | d scimus Bcan4 42 e am Rande Nota
 V630; am Rande drei Punkte N442 43 f am Rande
 interrogaverunt VD38 | g consuluerant P102 | h aut fehlt
 SG670; S105; ut korr. aus aut E97 | i aut si] ausi Bcan4
 44 j quantum korr. aus quante V630 45 k a fehlt N442;
 I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BIII13; S105 46 l clemete
 I83 47 m statum Bcan4 48 n qui O93; VD38; BIII13 49 o
 dubitationes vel necessitates] de dubitatione vel necessitate
 E97 50 p et I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BIII13;

Sacerdotum^q r, fratres, ordo bipertitus est, et sicut dominus^s t illum constituit, a nullo debet perturbari.

55 Scitis autem^u a domino apostolos esse electos et constitutos et postea per diversas provincias ad praedicandum dispersos. Cum vero messis coepit^v crescere, videns paucos esse operarios ad eorum adiumentum septuaginta eligi praecepit discipulos.

60 <E97, f. 22'va> Episcopi^w vero domini^x apostolorum, presbyteri quoque septuaginta discipulorum locum tenent.

Episcopi autem non in castellis^y aut modicis civitatibus debent constitui^z, sed presbyteri per castella

65 et modicas civitates atque villas debent ab episcopis ordinari et poni, singuli tamen per <V630, f. 24ra> <VD38, f. 42rb> singulos^a titulos suos. Et episcopus non ab uno, sed <SG670, p. 66a> a pluribus debet

53 q *am Rande z V630; am Rande Nota E97* | r Sacerdotum fratres *korr. aus Sacerdotum O93* **54** s dominus] dominus dominus O93 | t dominus illum] illum dominus S105 **55** u autem *fehlt Bcan4* **57** v coepisset V630; E97 **60** w *am Rande Nota O93* | x domini *fehlt N442; I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BIII3; S105* **63** y castellis *korr. aus castel I83* **64** z constituiti VD38 **67** a singulos titulos *korr. aus titulos singulos Bcan4*

57–58 Cum...operarios] Luc. X. 2. **60–62** Episcopi...tenent] c. 13. conc. Neoces. Cf. supr. c. 24, Dam. de corep. **63–66** Episcopi...poni] Zachar. pp. ep. ad Bonif. (int. ep. S. Bonif. no. 52). Cf. Clem. 29, Dam. de corep. **67–69** Et...ordinari] c. 1. apost.

53–67 Sacerdotum...suos] **Burchard I,4**. **53–79** Sacerdotum...docuerunt] **Coll. Ans. ded. IV,1; Ps.-Remedius c. 14** (*Rubrik: De bipertito ordine sacerdotum. Ex epistola Anacleti scripta omnibus episcopis et reliquis Christi sacerdotibus; 60 domini fehlt; 67-77: Et ... durandus fehlt*); **Ivo, Decr. V,58** (*Rubrik: Quod bipertitus sit ordo sacerdotum. Ex epistola Anacleti pape tertia, missa omnibus episcopis et reliquis sacerdotibus, cap. 18; 55 a ... apostolos] apostolos a Domino; 60 domini fehlt; 67-77 Et ... durandus fehlt*). **60–76** Episcopi...praeficiendus] **Coll. trip. A 2,19** (*Rubrik: Omnibus episcopis. Quibus in locis presbyteri, quibus episcopi esse debeant Anacletus in tercio decretali; 60 vero domini fehlt; 63 aut] neque in; 71 urbem fehlt; 75f. vel ... constitutam] constitute ecclesie*); **Ivo, Decr. V,98** (*Rubrik: Anacletus in tertio decretali omnibus episcopis. Quibus in locis presbyteri, quibus episcopi esse debeant; 60: vero domini fehlt; 63 aut] neque in; 71 aut aliubi fehlt; 75f. vel ecclesiam ... constitutam] ecclesie ... constitute*). **63–76** Episcopi...praeficiendus] **Gratian D. LXXX, c. 3** (*Rubrik: De eodem. Item Anacletus; 63: autem fehlt; 71 aut aliubi fehlt; 71 urbem fehlt; 75f.: vel – constitutam] in eo constitutae ecclesiae*).

episcopis ordinari, et, ut dictum est, non <BII13, f. 38vb> ad modicam civitatem, ne vilescat nomen episcopi, aut^b aliubi^c, sed^d ad^e honorabilem urbem titulandus^f et denominandus^g est. 70

VD38; I83; Bcan4: De presbyteris ut in ecclesia^h in qua ordinati sunt inⁱ ea diebus vitae suae perdurent

Presbyter vero ad qualemcumque locum vel ecclesiam^k in^l eo constitutam^m est praeficiendusⁿ atque^o in ea diebus vitae suae durandus^p. Amplius quam isti duo ordines <I83, f. 46va> sacerdotum nec nobis a^q deo collati^r sunt nec apostoli docuerunt. 75

O93; VD38: De ordinatione episcoporum 80

V630; E97: DE ORDINE EPISCOPORUM ET PRIMATUM

Bcan4: XXVIII

P102; BIII3: XXVIII De^s ordinatione episcoporum Quod unus sit ordo episcoporum Item de primatibus et patriarchis de archiepiscopis et metropolitanis 85

[H. 29] Episcoporum vero ordo unus est, licet^t sint primates illi, qui primas civitates tenent, qui et in

71 b *am Rande* in quolibet loco *VD38* | c alicubi *korr. aus* aliubi *V630*; alibi *SG670; S105* | d quam *korr. aus* sed *SG670* | e ad honorabilem urbem] honorabili urbi *I83; Bcan4*; honorabili urbe *SG670; honorabili urbe S105* **72** f titulandus et denominandus est] titulandus est et denominandus *korr. aus* titulandus et dominandus *SG670* | g dominandus *SG670* **73** h ecclesia in qua] ecclesiis in quibus *I83; Bcan4* | i ordinati] ordinati sunt *I83*; ordinantur *Bcan4* **74** j in ea *fehlt I83; Bcan4* **75** k ecclesiam] ecclesiam que *SG670; S105* **76** l ab *korr. aus* in *O93* | m constituta *I83; SG670; Bcan4; S105* | n *am Rande* praeposendus *VD38* | o atque in ea diebus vitae suae durandus *fehlt V630* **77** p perdurandus *VD38; P102; BIII3* **78** q a deo *fehlt SG670; S105* **79** r *am Rande* dati attributi *VD38* **83** s De ordinatione episcoporum *fehlt BIII3* **86** t licent *S105*

69–72 non... est] Zachar. pp. ep. ad Bonif. (int. ep. S. Bonif. no. 52). **86–88** licet... vocantur] sec. c. 6. conc. Afric. (D.).

75–77 Presbyter... durandus] **Sentenzen c. 163; Anselm v. Lucca VII,89; Polycarpus II,34,1** (*Rubrik*: Ut ordinatus quisque in illis locis maneat, quibus ordinatus est. Anacletus servus Christi Iesu in apostolica sede a Domino constitutus episcopis omnibus; 75 vero *fehlt*; 77 durandus] perdurandus). **86–103** Episcoporum... acceperunt] **Coll. Ans. ded. I,74**.

quibusdam locis patriarchae^u a nonnullis vocantur. Illi
autem, qui in^v metropoli a beato Petro ordinante
90 domino et a^w praedecessore nostro, praedicto sancto
Clemente seu a nobis constituti sunt, non omnes
primates vel patriarchae <Bcan4, f. 46v> esse possunt,
sed illae urbes, quae praefatis et priscis^x temporibus
primatem^y tenuere, episcopi^z eorum^a patriarcharum aut
95 primatum^b nomine^c d fruantur, reliquae vero
metropoles archiepiscoporum aut metropolitanorum, et
non patriarcharum aut^e primatum^f utantur nominibus,
quia^g haec eadem et leges saeculi in suis continentur^h
principibus. <SG670, p. 66b> Aliae autem primaeⁱ
100 civitates, quas^j vobis conscriptas in quodam^k tomo
mittimus^l, a sanctis apostolis et a beato Clemente sive
a nobis primates <BII13, f. 39r> praedicatorum^m
acceperunt.

VD38; S105: De primatu romanęⁿ ecclesię

105

Bcan4: XXX

P102; BII13: XXX Quod Romana ecclesia ab ipso domino
salvatore nostro primatum obtinuerit et quod eam beatissimi
Petrus et Paulus suo martyrio consecrarunt ideoque et prima
sedes dicenda

88 u patriarchę a *korr. aus patriarchę* VD38 89 v in *fehlt*
Bcan4 90 w a *fehlt* V630 93 x am *Rande* antiquis VD38
94 y primatum V630; E97; primatum *korr. aus* primatem
SG670 | z episcopi eorum] episcoporum V630; E97 | a earum
I83; Bcan4 95 b primatum *korr. aus* primatum SG670 | c
interlinear ū SG670 | d nomine fruantur reliquae vero
metropoles archiepiscoporum aut metropolitanorum, et non
patriarcharum aut primatum *fehlt* I83; VD38 97 e et SG670;
S105 | f primatum *korr. aus* primatum SG670 98 g quia *korr.*
aus qui V630; N442 | h continent I83; SG670; Bcan4; E97;
P102; BII13; S105; *continenter* VD38 99 i primates SG670;
S105 100 j quas *korr. aus* quos S105 | k am *Rande* quodam
libro VD38 101 l am *Rande* divisione V630 102 m
praedictatores SG670; S105 104 n romana S105

88–97 Illi...nominibus] sec. c. 12. conc. Chalc. (D.) Cf. Clem. 28. 29,
Iul. 12, Fel. II. pp. 12. xiii. (Annic. 3, Steph. 9).

88–103 Illi...acceperunt] **Anselm v. Lucca VI,102.**

[H. 30] Haec vero sacrosancta^o Romana et apostolica
ecclesia non <VD38, f. 42va> ab apostolis, sed ab
ipso domino salvatore nostro primatum obtinuit, sicut
ipse beato Petro apostolo dixit: Tu es Petrus, et super
hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae^p
infernī non praevalēbunt adversus eam, et tibi dabo
claves regni caelorum. Et quae<I83, f. 46vb>cumque
ligaveris super terram, erunt^q ligata et in caelo^r, et
quaecumque solveris super terram, erunt soluta et in
caelo. Adhibita^{s t} est etiam societas in eadem <S105,
f. 28r> Romana urbe beatissimi apostoli^u Pauli vasis
electionis, qui^v uno die <E97, f. 22'vb> unoque^w
tempore gloriosa morte cum Petro sub principe

110 o sacrasancta *V630*; sacrosancta *korr. aus* sacrosancto
114 p portae *korr. aus* porta *N442* **117** q erunt ligata] erit
ligatum *S105* | r caelis *I83*; *SG670*; *Bcan4*; *S105* **119** s am
Rande addita *VD38*; am *Rande* Nota *E97* | t Adhabita *E97*
120 u apostoli Pauli] pauli apostoli *V630*; *N442*; *I83*;
VD38; *SG670*; *Bcan4*; *E97*; *P102*; *BIII3*; *S105* **121** v am
Rande N *SG670* | w unoque] uno quoque *V630*; *E97*

110–157 Haec... est] conc. Nicen. praef. in cod. Quesnell. (Leon. M. ep.
ed. Ballerin. 3, 23). Cf. Marcelli 1, Iul. 6.

110–113 Haec... Petrus] **Anselm v. Lucca I,2** (s. auch 207-212).
110–140 Haec... consecrarunt] **Coll. Ans. ded. I,11**; **Sentenzen c. 21**.
110–147 Haec... est] **Anselm v. Lucca I,66** (s. auch 109-146; 166-174;
207-212); **Gratian D. XXII, c. 2** (*Rubrik*: Non ab apostolis, sed ab ipso
Domino Romana ecclesia primatum obtinuit. Item Anacletus Seruus
Christi Iesu; 114-18 et ... erunt] et reliqua usque; 119 etiam *fehlt*; 120
apostoli Pauli] Pauli apostoli; 121 unoque] eodemque; 122 gloriosa ...
Petro] cum Petro gloriosa morte; 122f. sub ... agonizans *fehlt*; 124
Romanam ecclesiam] ecclesiam Romanam; 124 consecrarunt]
consecraverunt; 124 aliisque] atque aliis; 124f. omnibus urbibus] urbibus
omnibus; 125f. eam ... atque] tam ... quam; 128 fundatur] effundatur; 130
apostolus *fehlt*; 131 ego *fehlt*; 152 id est] eiusdem; 157 novellae gentis
fehlt; 157-167 Reliquas ... et] Et post pauca; 169f. concessum est] est
concessum; 170f. idipsum voluerunt] voluerunt id ipsum; 179-204 Et ...
declaratur] Et post pauca; 208 cardo et caput] caput et cardo; 209 factum]
prefatum; 209 est constituta] constituta est; 211 sanctae] sanctae
apostolicae). **110–156** Haec... constituit] **Bonizo IV,51**.
110–213 Haec... reguntur] **Sentenzen c. 2** (113 Petrus] Petrus et reliqua;
113-194 et ... lenitatis *fehlt*; 199 Si] igitur si; 203f. quia ... declaratur *fehlt*;
208: Haec] Ergo haec) **110–113** sacrosancta... Petrus] **Polycarpus I,2,1**
(*Rubrik*: De primatu Romane ecclesie. Anacletus servus servorum Dei
omnibus episcopis et reliquis Christi sacerdotibus salutem; 113 Petrus]
Petrus et reliqua). **110–213** sacrosancta... reguntur] † **Ivo, Pan. IV,2**
(113 Petrus] Petrus et reliqua; 114-194 et ... leniatatis *fehlt*; 199 Si] Igitur si;
203f.: quia ... declaratur *fehlt*; 208 Haec vero] Ergo hec; 208f. ut factum
est] omnium ecclesiarum; *Textreihenfolge*: 1. 110-114 Haec ... Petrus 2.
208-213 Haec ... reguntur 3. 199-202 Si ... iudicio).

Nerone agonizans^x coronatus est, et ambo sanctam
 Romanam ecclesiam consecrarunt, aliisque omnibus
 125 urbibus in universo mundo eam sua <N442, f. 24ra>
 praesentia atque^y venerando triumpho praetulerunt. Et
 licet pro^z omnibus assidua apud deum omnium
 <SG670, p. 67(97)a> sanctorum fundatur oratio, his
 tamen verbis Paulus <O93, f. 7rb> beatissimus^a
 130 apostolus Romanis^b proprio^c cyrographo pollicetur
 dicens: Testis enim^d mihi^e est deus^f, cui ego^g servio
 in spiritu meo^h in evangelio <V630, f. 24rb> filiiⁱ
 eius, quod sine intermissione me<BII13, f.
 39rb>moriam vestri facio semper in orationibus meis.

135 *V630; I83; Bcan4*: DE SEDE^j ROMANA ET ALEXANDRINA
 ATQUE ANTIOCHENA

S105: De ordine sedium

Prima^k ^l ergo sedes est caelesti^m beneficio Romanaⁿ
 ecclesia, quam, ut memoratum est, beatissimi Petrus
 140 et Paulus suo martyrio consecrarunt.

O93: De sed[e ro]mana[et alex]andr[ina]atque a[ntiocena]

VD38: de romana et alexandrina atque antiochia

Bcan4: XXXI

P102; BIII3: XXXI De secunda sede alexandrinae ecclesiae

123 x am Rande pugnans *VD38* **126** y aut *Bcan4* **127** z prę
V630 **129** a beatissimus apostolus] apostolus beatissimus *E97*
130 b romanis *korr. aus* romanus *N442* | c am Rande propria
 manus scriptura *VD38* **131** d enim *fehlt* *I83; VD38;*
SG670; Bcan4; P102; BIII3; S105 | e mihi est] est mihi
VD38; SG670; Bcan4; P102; BIII3; S105 | f dominus *VD38*
 g est *O93*; ego *fehlt* *V630; E97* **132** h meo *korr. aus* me
O93 | i fili *N442* **135** j SEDE *fehlt* *Bcan4* **138** k Prima
 ergo *korr. aus* Prima *V630* | l Prima ergo sedes est] Primam
 ergo sedem *P102* | m am Rande celesti munere *VD38* | n
 Romana ecclesia] romanae ecclesiae *V630; I83; SG670;*
Bcan4; P102; BIII3; S105; romana ecclesia *korr. aus*
 romanae ecclesiae *N442*; romane ecclesiae *korr. aus*
 romana ecclesiae *VD38*

138–140 Prima...consecrarunt] **Coll. trip. A 2,20** (*Rubrik*: Item. Que sit
 prima sedes; 138 ergo *fehlt*); **Ivo, Pan. IV,4** (*Rubrik*: In decr Anacleti,
 cap. iii). **138–157** Prima...est] **Ivo, Decr. V,2** (*Rubrik*: Anacletus in
 tertio decretali. Que sit prima sedes; 138 ergo *fehlt*; 146 Alexandriam]
 Alexandriam que; 153 id est] eiusdem; 155 Romam veniret] veniret
 Romam).

[H. 31] Secunda autem sedes apud <VD38, f. 42vb> 145
 Alexandriam beati Petri nomine a^o Marco eius
 discipulo atque evangelista^p consecrata est, <I83, f.
 47ra> quia ipse^q et in Aegypto^r primum verbum
 veritatis directus a Petro praedicavit et gloriosum
 suscepit martyrium, cui venerabilis successit Abilius. 150

Bcan4: XXXII

P102; BIII3: XXXII De tertia sede antiochene ecclesiae
 [H. 32] Tertia vero sedes apud Antiochiam, id^s t^t est
 beati Petri apostoli, habetur honorabilis, quia illic,
 priusquam Romam^u veniret, habitavit et Ignatium^v 155
 episcopum^w constituit, et illic primum^x nomen
 christianorum novellae gentis exortum est. Reliquas
 vero, ut praediximus, in quodam tomo prolixitatem
 vitantes^y epistolae^z vobis conscriptas^a direximus.

N442: Mentio canonum apostolorum 160

Bcan4: XXXIII

P102; BIII3: XXXIII Ut episcopi singularum gentium sciant quis
 inter eos sit primus

[H. 33] Inde^b <SG670, p. 67(97)b> namque et beati

146 o a *korr. aus* et *SG670*; a] a beato *E97*; et *S105* **147** p
 evangelista *korr. aus* evangelistę *SG670*; evangelistę *S105*
148 q ipse et *korr. aus* ipse *I83* | r egyptum *VD38*; *P102*;
BIII3 **153** s *am Rande* vel eiusdem *V630* | t id est] item
VD38; *P102*; *BIII3*; *id est fehlt* *SG670*; *S105*; *eiusdem*
E97 **155** u romanam *Bcan4* | v ignatium *korr. aus* ignantium
BIII3 **156** w episcopum constituit] constituit episcopum
SG670 | x primum nomen] nomen primum *N442*; *I83*; *VD38*;
SG670; *Bcan4*; *P102*; *BIII3*; nomen primum *korr. aus*
 quidem primum *S105* **159** y *am Rande* prohibentes *VD38*
 z epistolas, *interlinear* i *SG670*; epistolas *S105* | a *interlinear* i
SG670 **164** b *am Rande drei Punkte* *N442*

145–150 Secunda...Abilius] *Coll. Ans. ded. I,109*; *Coll. trip. A 2,21*
 (*Rubrik: Que sit secunda sedes*; 146 Alexandriam] Alexandriam que).
153–157 Tertia...est] *Anselm v. Lucca* (s. auch 109-146; 166-174;
 207-212); *Coll. trip. A 2,22* (*Rubrik: Que sit tertia sedes*; 153 id est]
 eiusdem; 155 Romam veniret] veniret Romam; 155 habitavit *fehlt*).
153–159 Tertia...direximus] *Coll. Ans. ded. I,110*. **164–185** Inde...
 reliqua] *Coll. Ans. ded. I,75*. **164–185** beati...reliqua] *Burchard I,159*
 (164: beati] beati etiam; 172: caput et principium] ut Petrus principatum];
Ivo, Decr. V, 269 (*Rubrik: Ut episcopi singularum gentium sciant quis*
 inter eos sit primus. Ex epistola Anacleti pape omnibus episcopis missa;
 164: beati] beati etiam; 169f. est concessum] concessus est primatus; 170
 idipsum *fehlt*; 172: caput et principium] ut Petrus principatum; 177 veteri]
 Veteri Testamento; 184 discipulis] apostolis).

165 apostoli inter^c se statuerunt, ut episcopi singularum
 scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus
 ad eum^d potior^e eorum sollicitudo pertineret. Nam et
 inter beatos apostolos quaedam fuit discretio. Et licet
 omnes essent apostoli, Petro tamen a domino est
 170 concessum, et ipsi inter se <BII13, f. 39va> idipsum^f
 voluerunt^g, ut^h reliquis omnibus praeesset apostolis, et
 cephas, id est caput, et principium teneret apostolatus.

BIII3: quare beatus petrus apostolatus sit cephas

175 Quiⁱ et^j eandem^k formam suis successoribus et reliquis
 episcopis tenendam tradiderunt. Et <I83, f. 47rb> non
 solum hoc in novo testamento est <VD38, f. 43ra>
 constitutum, sed etiam in veteri fuit. Unde scriptum
 est: Moyses et Aaron in sacerdotibus eius, id est
 primi inter eos fuerunt. Et quamvis^l ita sit ordinatum,
 180 nemo^m tamen, quod suum est, quaerat, sed quod
 alterius. Unde aitⁿ beatus apostolus Paulus^o:
 Unusquisque placeat <E97, f. 25ra> proximo suo in
 bonum ad aedificationem^p. Et sicut ipse salvator suis^q
 ait discipulis: Qui maior est vestrum, erit minister
 185 vester, et reliqua. Et licet super his aliqua^r dicta sint^s,
 repetentes^t <Bcan4, f. 47r> tamen^u saepius
 admonemus, ut semper in omnibus et ab omnibus

165 c inter se statuerunt] statuerunt inter se *I83* **167** d eos *Bcan4*
 e am *Rande* maior *VD38* **170** f ipsum *P102* **171** g voluerunt
korr. aus voluerint *BIII3* | h ut *fehlt BIII3* **174** i am *Rande* | j
 et *korr. aus* et in *SG670* | k eandem *korr. aus* eadem *P102*
179 l quamvis] quamvis id *korr. aus* quamvis *SG670* **180** m
 nemo *korr. aus* nomen *S105* **181** n et *SG670*; *S105* | o Paulus]
 paulus suis ait discipulis *SG670*; *S105* **183** p edificationem *korr.*
aus edificationem *Bcan4* | q suis ait] ait suis *SG670*; *E97* **185** r
 aliqua] aliqua iam *korr. aus* aliqua *SG670* | s sint *korr. aus* sunt
SG670; sunt *S105* **186** t repetentes *korr. aus* repentes *S105* | u
 tamen saepius *korr. aus* saepius tamen *SG670*

165–166 ut... esset] c. 35. apost. **167–171** Nam... apostolis] Leon. M.
 ep. 14. c. 11. (1, 691). Cf. Clem. 29, Melch. 3, Iul. 9, Vigil. 7. **178** **178**
 Moyses... eius] Ps. XCVIII. 6. **180–181** nemo... alterius] I Cor. X. 24.
182–183 Unusquisque... aedificationem] Rom. XV. 2. **184–185** Qui...
 vester] Matth. XXIII. 11.

167–175 Nam... tradiderunt] **Anselm v. Lucca I,7**; **Anselm v. Lucca**
I,66 (s. auch 109-146; 152-156; 207-212). **168–175** inter... tradiderunt]
Polycarpus I,1,1 (*Rubrik*: De principatu Petri. Anacletus cap. XXXIII;
 169: essent apostoli] apostoli essent; 169f. est concessum] concessum
 est).

vitentur^v <SG670, p. 68a> elationes^w mentis et
 corporis. Et quantum maior unusquisque videtur esse,
 tantum sit humilior, sicut dominus salvator noster non
 venit ministrari, sed ministrare. 190

<S105, f. 28v> Et si frater^x aliquis^y praeoccupatus
 fuerit in quodam^z delicto, vos, qui spiritales estis,
 instruite eum^a spiritu lenitatis.

Bcan4: XXXIII

195

P102; *BIII3*: XXXIII Ut difficiliiores causae ad apicem romanæ
 sedis referantur ut apostolico terminentur iudicio cuius sedis
 auctoritate omnes ecclesiae reguntur

[H. 34] Si quae^b <V630, f. 24va> vero causae^c
 diffici<N442, f. 24rb>liores^d inter vos ortae fuerint, ad
 huius sanctae sedis apicem eas quasi ad caput referte,
 ut apostolico terminentur iudicio^e, <I83, f. 47va>
 <BII13, f. 39vb> quia sic domino^f velle^g ab^h eoque
 ita constitutum esse antedictis testimoniis declaraturⁱ. 200

O93; *V630*; *E97*: Quod romana^j ecclesia cardo est omnium
 ecclesiarum 205

188 v vitentur *korr. aus vitantur S105* | w electiones *N442*;
VD38; *P102*; *elationes korr. aus electiones BIII3* **192** x
 fratres *N442*; *I83*; *Bcan4* | y aliquis *fehlt SG670*; *S105* **193** z
 aliquo *V630*; *E97* **194** a eum] eum in *SG670*; *S105* **199** b qua
I83; quae *korr. aus qua Bcan4* | c causa *VD38* **200** d *am Rande*
profundiores VD38 **202** e iudicio *I83* **203** f dominum *V630*;
VD38; *P102*; *BIII3* deum *SG670* | g vaelle *korr. aus valle*
Bcan4; velle] velle est *S105* | h ab eoque] habeo quod *SG670*;
 abeo quod *S105* **204** i declaratur *korr. aus declarantur O93*
205 j romana *korr. aus roman E97*

190–191 sicut...ministrare] Matth. XX. 28. **192–194** Et...lenitatis]
 Galat. VI. 1. **199–202** Si...iudicio] sec. Innoc. I. ep. ad Vict. Rothom. c.
 3. (H. no. 7). Ben. II. 381. III. 109. Cf. supra c. 17, Zeph. 6, Gai. 7,
 Marcelli 2, Iul. 5, Vigil. 7, Pelag. II. pp. ep. 1. **200–201** ad...caput] sec.
 Innoc. I. ep. ad Felic. Nuc. pr. (H. no. 9). Cf. Evar. 1, Sixt. I. pp. 5,
 Marcelli 2, Iul. 6, Dam. de corep., Anast. I. pp. ep. 1, Fel. IV. pp. ep. 1.

199–202 Si...iudicio] **Sentenzen c. 2** (199 Si] igitur si) (s. auch 109-112;
 207-212); **Ivo, Pan. IV,2** (199 Si] igitur si) (s. auch 109-112; 207-212).
199–204 Si...declaratur] **Anselm v. Lucca II,5**. **199–213** Si...
 reguntur] **Coll. Ans. ded. I,12**; **Burchard I,178**; **Ivo, Decr. V,294**
 (*Rubrik*: Ut difficiliiores cause ad apicem Romane sedis referantur, ut
 apostolico terminentur iudicio cuius sedis auctoritate omnes ecclesie
 reguntur. Ex epistola Anacleti pape omnibus episcopis missa; 201 sanctae
 sedis] sedis sancte; 201 eas *fehlt*; 203 domino] Deum; 203 ab eoque] et ab
 eo; 204 testimoniis] terminis; 208f. ut factum] facta); **Polycarpus I,2,2**
 (*Rubrik*: Idem [= Anacletus servus servorum Dei omnibus episcopis et
 reliquis Christi sacerdotibus salutem, I,2,1] cap. XXXIII; 199 vero *fehlt*).

SI05: Ut sedes apostolica caput sit et ipsa omnes regat ecclesias
Haec vero apostolica sedes cardo^k et caput^l, ut
factum^m est a domino et non ab alio, estⁿ constituta,

210

VD38: De acusatoribus

et sicut cardine ostium regitur, sic huius^o sanctae
sedis auctoritate omnes ecclesiae domino disponente
reguntur.

V630; I83; E97; SI05: DE ACCUSATORIBUS

215

Bcan4: XXXV

P102; BIII3: XXXV De acusatoribus et testibus

[H. 35] Accusatores^p autem et testes esse non possunt,
qui ante hesternum aut nudiustertius^q die^r inimici
fuerunt, ne irati nocere cupiant, ne laesi se^s ulcisci^t
velint.

220

O93: De accu[sa]toribus

208 k *am Rande* sumitas principium *VD38* | l caput ut] caput
korr. aus caput ut *V630* **209** m fatum *O93; N442*;
interlinear vel ta *V630*; fatum *korr. aus* factum *SG670; E97*
n est *fehlt* *V630; E97* **211** o hius *P102* **217** pam *Rande z*
V630; am Rande Nota *E97* **218** q nudiustertium *SG670*;
SI05 | r diem *V630; I83; SG670; Bcan4; E97; P102*;
BIII3; P105 **219** s se ulcisci] ulcisci se *N442; I83*;
VD38; SG670; Bcan4; P102; BIII3; SI05 | t *am Rande*
vindicare *VD38*

217–223 Accusatores...suspectus] Ambros. ep. 5. no. 2. (2, 765). Cf.
Fab. 13, Steph. 11. (ad verba: ne irati etc.) Symm. syn. V., Ioh. I. pp. ep.
1.

208–213 Haec...reguntur] **Sentenzen c. 2** (208: Haec] Ergo haec) (s.
auch 109-112; 198-201); **Anselm v. Lucca I,2** (s. auch 109-112); **Anselm**
v. Lucca I,66 (s. auch 109-146; 152-156; 166-174); **Ivo, Pan.** (208: Haec]
Ergo haec) (s. auch 109-112; 198-201). **217–220** Accusatores...velint]
Bonizo III,46 (217: Accusatores – possunt] Non possunt esse accusatores
vel testes); **Coll. trip. A 2,22A** (*Rubrik*: Item; 217: autem *fehlt*).
217–223 Accusatores...suspectus] **Burchard I,152** (218f.; ante –
fuerunt] in proximo facti sunt inimici); **Sentenzen c. 45**; **Anselm v.**
Lucca III,14; **Ivo, Decr. V,239** (*Rubrik*: Anacletus in tertio decretali; 217
autem *fehlt*; Causam ... formidant] Quod inoffensus querendus sit affectus
accusatorum et testium Et paulo inferius; doctorum] prepositorum;
diripiunt] corrumpunt; 253-281 Ipsi ... nobis *fehlt*; quoque] quippe; 287
doctorum vel *fehlt*; 295 Doctor ... vel *fehlt*; 298f. sunt iudicandi] iudicandi
sunt; 301 discernit] diiudicat; Unde ... quoniam] Item (s. auch 250-252;
256f.; 285-288; 294-300; 307-311); **Polycarpus V,1,4** (*Rubrik*: Idem [=
Anacletus urbis Rom. episcopus omnibus episcopis, V,1,3] cap. XXXV;
217: autem *fehlt*; 217 et ... esse] esse et testes; 218 ante *fehlt*; 218
hesternum] hesternum diem; 218 die *fehlt*; 220: velint] cupiant); **Gratian**
C. III, q. 5, c. 2 (*Rubrik*: Nuper inimici accusatores uel testes esse non
possunt. Item Anacletus Papa; 217 autem *fehlt*; 218 aut ... die] diem aut
nudiustertius).

Inoffensus^u igitur accusatorum et testium affectus
quaerendus est, <VD38, f. 43rb> et^v non suspectus^w.
Causam enim vestram alieno nolite committere^x
iudicio. <SG670, p. 68b> Valde enim iniquum est, ut 225
omissis^y suis alii^z a quilibet^b c illorum^d se causis
immisceant, quoniam nullis^e in locis spiritalis^f cura
deficit^g, sed^h perⁱ omnia, qua^j k nomen dei
praedicatur, extendit^l. Studendum est omnibus, ut^m
nonⁿ aemulationes^o malae, sed piae sint inter vos 230
dilectiones, quia in hoc vos omnes domini discipulos
esse veros noverint, si dilectionem habueritis ad
invicem. Ex^p omni ergo^q genere plurimos deus
dignatur attrahere, quos erutos^r de potestate
tenebra<I83, f. 47vb>rum transferat in regnum filii 235
caritatis suae, et^s de^t vasis irae faciat vasa
misericordiae. Unde nos^u summopere studendum est,
ut cooperatores simus^v gratiae dei, quia^w ad hoc

222 u am Rande Inlesus VD38 223 v et fehlt E97 | w
susceptus N442; I83 224 x am Rande tradere VD38
226 y am Rande dimissis VD38 | z interlinear vel cui E97 | a
ali I83; aliqui SG670; S105; alio Bcan4 | b am Rande
quicumque VD38 | c quibuslibet SG670; quilibet] quibus licet
S105 | d aliorum I83; SG670; Bcan4; S105 227 e nullus
Bcan4; P102 | f spiritalis korr. aus spiritalibus V630;
spiritalibus, interlinear vel is E97 228 g deficit korr. aus
defici Bcan4 | h sed] sed se V630; E97 | i super S105 | j am
Rande ubi VD38; am Rande R BIII3 | k quia I83; E97
229 l extenditur SG670; S105 | m am Rande vel ne V630
230 n est V630 | o am Rande Odia sive desideria et amores
VD38 233 p am Rande hic finit VD38 | q enim korr. aus
ergo SG670 234 r am Rande liberatos VD38 236 s et de
korr. aus et O93 | t de fehlt N442; P102; BIII3; ex I83;
VD38; SG670; Bcan4; S105 237 u nobis VD38; SG670;
E97; P102; BIII3; S105; nobis korr. aus nos Bcan4
238 v scimus Bcan4 | w qui N442; VD38; SG670; P102;

224–225 Causam...iudicio] Ambros. ep. 40. (2, 955). Cf. Corn. 5.
227–229 quoniam...extendit] Coelest. ep. ad episcop. per Vienn. pr. (H.
34). 231–233 quia...invicem] Ioann. XIII. 35. 233–237 Ex...
misericordiae] Coelest. ep. ad Vener, c. 11. (H. no. 33). 238 238 ut...
dei] Coelest. ep. ad Vener, c. 12.

222–301 Inoffensus...discernit] Coll. trip. A 2,23 (Rubrik: Quod
inoffensus querendus sit affectus accusatorum ac testium; Causam ...
formidant] ET PAULO INFERIUS; doctorum] prepositorum; 253-281
Ipsi ... nobis fehlt; 287 doctorum vel fehlt; 295 Doctor ... vel fehlt; 298f.
sunt iudicandi] iudicandi sunt; 301 discernit] diiudicat).

vocati sumus eiusque familiari colloquio sociati^x
 240 <BII13, f. 40ra> et sacerdotes sacrati, ut fructuosos
 illi manipulos reportemus^y cooperante gratia eius.

O93; N442; VD38: Ut episcopi a subditis timeantur

Bcan4: XXXVI

P102; BII13: XXXVI Ut episcopi a subditis timeantur et ab
 245 ipsis corrigantur

[H. 36] Necesse^z est enim, ut rectores a subditis
 timeantur ab ipsisque corrigantur, <E97, f. 25rb> ut
 humana^a formidine^b peccare metuant, <O93, f. 7va>
 qui divina iudicia non formidant.

250 *S105*: Qui praelatos contemnunt

Deteriores^c quippe sunt, qui <SG670, p. 69a>
 doctorum vitam moresque corrumpunt^d his, qui
 substantias aliorum^e praediaque^f diripiunt. Ipsi autem
 ea, quae extra nos, licet nostra sint, auferunt, nostri
 255 quoque detractores et morum corruptores nostrorum
 sive, qui^g adversus nos armantur, proprie^h nosipsos
 decipiunt, et ideo iuste infames sunt et <VD38, f.
 43va> merito ab ecclesia extorresⁱ fiunt.

VD38: Quod pro meritis plebis pastores sectę depravantur
 260 corrumpantur pravi efficiuntur

Bcan4: XXXVII

P102; BII13: XXXVII Quod^j pro meritis plebis sepe pastores
 ecclesie depraventur

[H. 37] Pro^k meritis ergo plebis saepe pastores

239 x societati *I83* **241** y reportamus *BII13* **246** z am *Rande* z
V630; am Rande drei Punkte N442 **248** a humanam *I83* | b
 am *Rande* timore *VD38* **251** c am *Rande* Nota *V630* **252** d
 corrumpunt *korr. aus* corrumpant *Bcan4* **253** e aliorum *fehlt*
Bcan4 | f am *Rande* agros *VD38* **256** g quia *S105* | h
 propria *VD38* **258** i am *Rande* alieni *VD38* **262** j Quod
 pro *korr. aus* Quod *BII13* **264** k am *Rande* H *O93; am*

240–241 ut...reportemus] sec. Greg. M.hom. I. 17. no. 16. Cf. Clem. 27,
 Sot.1, Fel. I. pp. 7, Lib. 2, Dam. de corep. **246–249** Necesse...
 formidant] Greg. M. reg. part. II. 6. (2, 20.) aut conc. Aquisgr. a. 816. lib.
 I. c. 13. **251–257** Deteriores...decipiunt] Isid. sent. III. 38. no.5. aut
 conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c.30. Cf. Ant. 5. **264–278** Pro...ruant] sec.
 Isid. sent. no. 3. 4. aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c.30. Cf. Ant. 5.

246–258 Necesse...fiunt] **Ps.-Remedius c. 15** (*Rubrik*: De his qui
 praelatos contemnunt. Ex eadem epistola). **264–270** Pro...sanitas]
Sentenzen c.75; Anselm v. Lucca VI,123. **264–281** Pro...nobis] **Coll.**
Ans. ded. II,135.

depravantur^l ecclesiae, ut proclivius^m corruant, qui
 sequuntur. Capite videlicet <V630, f. 24vb>
 languescenteⁿ facilius reliqua corporis membra
 inficiuntur^o, sicut^p scriptum est: Omne <I83, f. 48ra>
 caput languidum et omne cor merens^q, a planta pedis
 usque ad verticem non est in eo sanitas. Quapropter
 manifestum est diabolus, qui sicut leo rugiens circuit^r
 quaerens^s, quem possit <S105, f. 29r> devorare,
 cordibus^t plebium suadet^u, ut doctores^v atque pastores
 suos detractionibus irrogent <N442, f. 24va> vel
 accusent, <BII13, f. 40rb> ut plebibus^w
 languescentibus^x vel angentibus^y non tenentes^z
 pastoribus frena^a earum^b lascivient^c d atque in ima
 ruant^e, ut^f g salutem^h siⁱ j eas^k periclitare^l possint.

265 l derivantur I83; deviant SG670; S105; deviantur Bcan4
 m proclivius O93 **267** n *interlinear* infirmante VD38
268 o *interlinear* corrumpuntur VD38 | p ut V630 **269** q
interlinear tristans lugens VD38 **271** r circumit E97 **272** s
am Rande am Rande unleserliche Rubrik BII13 **273** t cordis
 Bcan4 | u suadere VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105 | v
 doctores atque pastores suos detractionibus] doctoribus
 atque pastoribus suis detractiones VD38; P102; BII13
275 w *interlinear* vel plebes V630; plebes *korr. aus*
 plebibus VD38; plebes P102; BII13 **276** x *interlinear* tes
 V630; languescens VD38; BII13; languescens P102 | y
 agentibus *interlinear* tes V630, *am Rande* R; agentes
 VD38; P102; *agentibus fehlt* SG670; S105; *languentibus*
 Bcan4; *agentes BII13* | z *interlinear* vel tibus V630;
 tenentibus I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13;
 S105 **277** a frena earum] frameam SG670; framea S105 | b
 eorum V630; N442; E97 | c *am Rand* luxurientur VD38 | d
 lasciviant SG670; E97; S105 **278** e *am Rande* cadant
 VD38 | f ut salutem si] et a salute *korr. aus ad salutem*
 SG670; *ad salutem S105* | g ut salutem si eas periclitare
 possint *fehlt* V630; E97 | h saltem VD38; P102; BII13 | i
 sic VD38; P102; BII13; *si fehlt* SG670; S105 | j si eas]
 earum I83; Bcan4 | k eas *fehlt* VD38; P102; BII13; *eo*
korr. aus ea SG670; *ea S105* | l periclitari VD38; P102;
 BII13; *periclitari korr. aus periclitare* SG670

266–281 Capite...nobis] Gratian C. VI, q. 1, c. 11 d. p. (266: videlicet *fehlt*).

280 Multum vero distant damna morum^m <SG670, p.
69b> a damnis rerum temporalium, cum ista extra
nos sintⁿ, illa^o vero in nobis.

Bcan4: XXXVIII

P102; *BIII3*: XXXVIII Quod sententia Cham damnentur qui
produnt culpas suorum doctorum vel praepositorum^p

285 *S105*: De his qui eorum culpas produnt

[H. 38] Sententia quoque Cham filii Noe damnantur^q,
qui^r suorum doctorum vel praepositorum^s culpas^t
<*Bcan4*, f. 47v> produnt ceu^u Cham, qui patris
pudenda^v non operuit, sed deridenda^w monstravit.

290

Bcan4: XXXVIII

P102; *BIII3*: XXXVIII De doctoribus vel pastoribus ecclesiae si
a fide exorbitaverint et ut plebes adversus pastorem suum non
tumescant aut clerus detractionibus non vacet

S105: De reprobis moribus pastoris tolerandis

295

[H. 39] Doctor^x autem vel pastor ecclesiae, si a fide

279 m *am Rande* conversationum *VD38* **281** n sint *korr. aus sit P102* | o alia *I83*; *Bcan4* **284** p propositorum *BIII3* **286** q damnantur *korr. aus damnatur SG670*; damnatur *S105* **287** r *am Rande unleserliche Rubrik BIII3* | s propositorum *I83*; *Bcan4*; *prepositorum korr. aus propositorum BIII3* | t culpam *V630*; *E97* **288** u seu *I83*; sicut *SG670*; *S105* **289** v *am Rande turpia VD38* | w ridenda *SG670*; *S105* **295** x *am Rande z V630*

279–281 Multum... nobis] *Isid. sent. no. 5. aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 30.* **286–289** Sententia... monstravit] *Isid. sent. 39. no. 4. aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 31. Cf. Fab. 22.* **295–301** Doctor... discernit] *Isid. sent. 39. no. 6. 5. aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 31. Cf. Clem. 42, Calist. 3, Fab. 23.*

279–289 Multum... monstravit] **Ps.-Remedius c. 16** (*Rubrik*: De his qui doctorum culpas produnt. Ex eadem epistola; ceu] sicut; deridenda] ridenda). **286–289** Sententia... monstravit] **Anselm v. Lucca III,37**; **Gratian C. II, q. 7, c. 12** (*Rubrik*: De eodem. Item Anacletus Papa; 286 quoque *fehlt*; 288f. patris pudenda] verenda patris; 289 deridenda] ridenda; **Gratian C. II, q. 7, c. 27 dict. p.** (286 quoque *fehlt*; 289 deridenda] ridenda). **286–307** Sententia... praesumat] **Sentenzen c. 74** (286: quoque *fehlt*). **295–301** Doctor... discernit] **Anselm v. Lucca VI,122** (295: autem *fehlt*); **Ivo, Pan. IV,40** (*Rubrik*: Ex epistola Anacleti pape scripta omnibus sacerdotibus Christi, cap. i; 298 deo] Domino; 301 discernit] diiudicat). **295–312** Doctor... separentur] **Coll. Ans. ded. II,139**; **Ps.-Remedius c. 17** (*Rubrik*: De reprobis moribus pastoris tolerandis. Ex eadem epistola; 298: deo] Domino); **Burchard I,136**; **Ivo, Decr V,250** (*Rubrik*: Episcopus a suis ovibus non reprehendendos, quod absit, nisi in fide erraverint. Ex epistola Anacleti pape scripta omnibus sacerdotibus Christi, cap. 1; 298 ecclesiae] ecclesiarum; 298 deo] Domino; 301 discernit] diiudicat).

exorbitaverit^{y z}, erit a fidelibus corrigendus, sed^a pro
 reprobis^b moribus magis est tolerandus^c quam
 distringendus, quia rectores ecclesiae a deo sunt^d
 iudicandi, sicut ait prophe<I83, f. 48rb>ta: Deus
 <VD38, f. 43vb> stetit in synagoga deorum, in medio 300
 autem deos^e discernit^{f g}. Unde^h oportet unumquemque
 fidelem, si viderit aut cognoverit plebes suas adversus
 pastorem suum tumescereⁱ aut clerum detractionibus
 vacare^j, hoc vitium pro viribus exstirpare prudenterque
 corrigere satagat^k, nec^l eis in quibuscumque negotiis 305
 misceri, si incorrigibiles apparuerint, antequam suo
 <BII13, f. 40va> reconcilientur^m doctori, praesumatⁿ,
 quoniam tam sacerdotes quam reliqui fideles omnem^o
 summam^{p q} debent habere curam de his, qui pereunt,
 quatenus^r <E97, f. 25va> eorum redargutione^{s t} aut 310
 corrigantur <SG670, p. 70a> a peccatis, aut si
 incorrigibiles apparuerint, ab ecclesia^u separentur^v.

V630; E97: DE SUBIECTIS QUI AMICI SUNT INIMICIS^w
 EPISCOPORUM SUORUM

Bcan4: Cui episcopus inimicus est pro actibus suis nullus ei 315
 amicus esse debet et nec loqui cui non loquitur donec satisfaciat

296 y am Rande declinaverit erraverit VD38 | z exorbitaverit
 korr. aus exorbitaverint O93 | a am Rande N SG670; am Rande
 unleserliche Rubrik BIII3 297 b interlinear malis VD38 | c
 tolerandus quam distringendus korr. aus tolerandus S105 298 d
 sunt iudicandi] iudicandi sunt V630; E97; iudicandi sunt korr.
 aus iudicandi SG670 301 e deus I83; Bcan4 | f am Rande
 iudicat VD38 | g diiudicat V630; E97 | h am Rande z V630
 303 i am Rande superbire VD38 304 j am Rande studere
 VD38 305 k am Rande studeat VD38 | l ne I83; Bcan4 307 m
 reconcilientur korr. aus reconlientur S105 | n praesumant V630
 308 o omnes V630; VD38; SG670; E97; P102; BIII3; S105
 309 p am Rande magnam VD38 | q summam debent] debent
 summam korr. aus summam V630 310 r am Rande Nota
 BIII3 | s am Rande repraehensione vituperatione VD38 | t
 radargutione SG670 312 u ecclesia korr. aus ecclesiae V630 | v
 separentur korr. aus separantur SG670 313 w inimicorum E97

308–312 quoniam...separentur] Isid. sent. 46. no. 4. aut conc. Aquisgr. a.
 816. lib. I. c. 36. Cf. Greg. M. ep. ad Fel.

308–312 tam...separentur] Coll. trip A 2,24 (Rubrik: Item. Quod
 incorrigibiles ab ecclesia sint pellendi); Gratian C. XXIV, q. 3, c. 14
 (Rubrik: Delinquentes corrigantur a sacerdotibus, incorrigibiles inuenti
 excommunicentur. Item Anacletus Papa).

Quod si quis fecerit excommunicatus esse atque ab ecclesia pelli
debet

320 *S105*: Qualiter petrus in ordinatione clementis ecclesiam docuerit
cessare se a communione eorum qui in offensione eorum
episcopi sunt

Ait ergo beatus apostolorum princeps Petrus^x de
sancto praedecessore nostro Clemente plebibus
praedicando, quando^y docebat^z eas^a, qualiter ei
325 oboedire deberent^b eumque^c observare, inter cetera ita:
I83: Cui episcopus inimicus est pro actibus suis nullus ei amicus
esse debet et nec loqui cui non loquitur donec satisfaciat Quod
si quis fecerit excommunicatus esse atque ab ecclesia pelli debet

S105: Qua diligentia sit observandus pontifex
330 Si^d inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite
exspectare, ut ipse vobis^e dicat: cum illo nolite amici
esse, sed prudenter observare debetis, et voluntati eius
absque communicatione^f obsecundare^g et <I83, f.
48va> avertere vos ab eo, cui ipsum sentitis
335 adversum^h, sed nec loqui his, <VD38, f. 44ra> quibus
ipse non loquitur, ut unusquisqueⁱ, qui hic^j in culpa
est, dum cupit omnium vestrum amicitias^k ferre,
festinet citius re<V630, f. 25ra>conciliare^l ei, qui
omnibus praeest, et^m perⁿ hoc redeat ad salutem, cum
340 oboedire coeperit monitis praesidentis. Si vero quis
amicus fuerit^o his, quibus ipse non loquitur, unus est
et ipse ex illis, qui exterminare dei ecclesiam volunt,
et reliqua. His^p aliisque^q quamplurimis documentis

322 x Petrus *fehlt* P102; BIII3 **324** y quando *fehlt* I83; SG670; Bcan4; S105 | z docebat *korr. aus* docebant V630; docens SG670; S105 | a eos VD38 **325** b deberent *korr. aus debent* S105 | c eumque observare *korr. aus* eumque observare eumque observare V630 **330** d *am Rande* N SG670 **331** e vobis *korr. aus* nobis S105 **333** f communione SG670; S105; commutatione P102; BIII3 | g *am Rande* consentire VD38 **335** h aversum I83 **336** i unusquisque *korr. aus* nusquisque P102 | j hac SG670; S105 **337** k amicitia Bcan4 **338** l reconciliari SG670; E97; S105 **339** m ut I83 | n pro SG670; S105 **341** o fuerit his] his fuerit SG670 **343** p *am Rande* Nota VD38 | q aliisque quamplurimis] aliis quemquam plurimis BIII3

facile unusquisque^r advertere^s t potest^u, qualiter
 <BIII13, f. 40vb> oboedire et obtem<SG670, p.
 70b>perare debet^v praepositis^w suis, et qualiter circa
 eos agendum sit, quibus ipsi^x aut amici sunt aut
 inimici.

Bcan4: XL

P102; BIII13: XL Quod qui non observat praecepta canonica
 excommunicatus habeatur et ut unusquisque parcat a laceratione
 vel detractioe linguae suae

[H. 40] Si^y quis enim haec praecepta^z non observaverit^a,
 hostis est animae suae, et non tantum infamis, sed^b
 et^c excommunicatus atque alienus^d ab ecclesia
 efficiatur, quoniam necesse <S105, f. 29v> est, ea
 vitia ferro abscidere, quae aliis medicaminibus non
 sanantur.

Parcat unusquisque a laceratione vel^e detractioe
 linguae suae caveatque, ne aut linguam^f aut^g aures
 habeat prurientes^h, id est, <I83, f. 48vb> ne <N442,
 f. 24vb> aut aliis derogat detrahatqueⁱ quoscumque^j
 aut alios audiat derogantes vel detrahentes, <VD38, f.
 44rb> custodiatque^k quisque sermones suos et sciat,

344 r unusque *BIII13* | s *am Rande* cognoscere intelligere
VD38 | t avertere *O93*; advertere *korr. aus avertere N442*;
I83; *VD38* | u potest qualiter *korr. aus potest S105* **346** v
 debeat *SG670*; *S105* | w praepositis *korr. aus propositis S105*
347 x ipsi *fehlt P102* **353** y *am Rande* ; vor Si *Rubrik* | z
 praecepta] praecepit an *O93*; percepit et *VD38*; *P102*;
BIII13 | a observavit *VD38*; *P102*; *BIII13* **354** b sed] sed et
korr. aus sed Bcan4 **355** c et *fehlt V630*; *N442*; *I83*;
VD38; *E97*; *P102*; *BIII13* | d alienus *korr. aus olienus*
VD38 **359** e vel detractioe *fehlt BIII13* **360** f linguas
SG670; *S105* | g *interlinear* detrahente *VD38* **361** h
 prurientes *korr. aus purientes E97* **362** i detraat *I83* | j
 quibuscumque *I83*; *SG670*; *S105*; quibuscumque,
interlinear quos *Bcan4* **364** k custodiat *I83*; *VD38*;

353–354 Si...suae] Hieron, ep. ad Oceanum de vita cleric. (11, 371.) aut
 conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 98. Cf. Corn. 3. **356–358** quoniam...
 sanantur] Siric. ep. ad Eum. c. 7. i. f. (H. no. 3). Cf. Fab. 11, damn.
 Vigili, Symm. syn. VI., Pelag. II. pp. ep. 1. **359–372** Parcat...linguam]
 sec. Hieron, ep. ad Nepotian. no. 14. 15. (1, 268.) aut conc. Aquisgr. a.
 816. lib. I. c. 94. Cf. Ant. 5, 6.

353–358 Si...sanantur] **Polycarpus IV,42,5** (*Rubrik*: Anacletus papa
 omnibus episcopis et sacerdotibus; 353 enim *fehlt*; 356 quoniam] quia;
 357 aliis *fehlt*). **359–372** Parcat...linguam] **Coll. Ans. ded. V,68**.

365 quia, quaecumque^l de aliis loquitur, sua^m sententia
iudicabitur. Caveatⁿ etiam omnis fidelis, ne^o
derogando, quid^p in domo cuiusquam agitur^q, alia
domus^r per eum cognoscat^s, sed omnium christianorum
domos quasi proprias^t amet^u. Nemo enim invito
370 auditori libenter refert, sitque uniuscuiusque <O93, f.
7vb> studium, non solum oculos castos servare, sed
et linguam.
<SG670, p. 71a> Vos autem, carissimi, qui estis^v sub
domini disciplina constituti, sic vos exhibete ut veri
375 ministri^w dei et dispensatores ministeriorum^x eius,
<BIII13, f. 41ra> ut^y non^z vituperetur ministerium
vestrum^a, <E97, f. 25vb> ne fiat in vobis^b, sicut
scriptum est: Erit <Bcan4, f. 48r> sicut populus sic^c
sacerdos^d.

380

Bcan4: XLI

P102; *BIII13*: XLI Sic omnes corrigendi sunt ut nemini aliquis
noceat

[H. 41] Sic^e enim vos vestrosque et cunctos corrigite, ut
nemini noceatis, quatenus et^f ab hominibus^g bonam
385 acquiratis famam^h et a deo mercedis praemium inⁱ
aeterna beatitudine percipere mereamini. Et si quidⁱ
adversi de unitate ecclesiae acciderit, ra<I83, f.

365 l quicumque *V630*; *SG670*; *S105*; quęcumque *korr. aus* cumque
N442 | m sua sententia] sententia sua *E97* **366** n am *Rande* z
V630 | o am *Rande* cum *V630* **367** p quod *korr. aus* quid *V630*;
quod *VD38*; *P102*; *BIII13* | q iterum *I83*; *SG670*; *Bcan4*; *S105* **368** r
domos *I83*; domus *korr. aus* domos *S105* | s agnoscat *S105* **369** t
proprias *BIII13*; proprias *korr. aus* proprios *S105* | u amaet *korr.*
aus amat *V630*; aestimet *VD38*; *P102*; *BIII13*; habet *Bcan4* **373** v
estis *korr. aus* esti *V630* **375** w discipuli *SG670*; *S105* | x
mysteriorum *SG670*; *S105* **376** y et *E97* | z non vituperetur
ministerium vestrum] ministerium vestrum non vituperetur *E97*
377 a nostrum *SG670*; *S105* | b vobis sicut *korr. aus* vobis *BIII13*
378 c sic] sic et *VD38*; *BIII13*; sic et et *P102* **379** d sacerdotes
I83; sacerdos *korr. aus* sacerdotes *Bcan4* **383** e am *Rande* ; vor
Sic *Rubrik* **384** f ut *I83*; *Bcan4* | g hominibus *korr. aus* omnibus
O93; omnibus *SG670*; *Bcan4*; *S105*; ominibus *BIII13* **385** h
famem *O93* | i in *fehlt* *V630*; *E97* **386** j quod *Bcan4*

49ra>dicitur amputetur^k, et dei ecclesia fructusque^l
 servorum eius maneat^m inconcussaⁿ. Propter^o quod,
 carissimi, exspectantes satagite immaculati, ei inveniri 390
 in pace et domini nostri longanimitatem salutem
 arbitramini. Et^p estote ergo prudentes atque vigilate in
 orationibus ante omnia autem mutuam in
 vobismetipsis <VD38, f. 44va> caritatem continuam
 habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum, 395
 hospitales invicem sine murmuratione, unusquisque,
 sicut accepit gratiam, in al<SG670, p. 71b>terutrum
 illam administrantes sicut boni dispensatores
 multiformis^q r gratiae dei. Si quis loquitur, quasi
 sermones dei, si quis ministrat, tamquam ex virtute, 400
 quam^s administrat deus^t, ut in omnibus honorificetur^u
 deus <V630, f. 25rb> per Iesum Christum, cui est
 gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.
 O93, f. 7vb; V630, f. 25rb; N442, f. 24vb; I83, f. 49
 ra; VD38, f. 44va; SG670, p. 71b; Bcan4, f. 48r; 405
 E97, f. 25vb; P102; BII13, f. 41ra; S105, f. 29v

388 k amputetur *korr. aus* ampetur O93 | l fructusque *korr. aus*
 fructusque V630; fructusque VD38; SG670; Bcan4; E97; P102;
 BII13; S105 **389** m maneat V630; I83; SG670; Bcan4; S105;
 maneat *korr. aus* maneat N442 | n am Rande inperturbata
 incommota VD38 | o Propter quod] Propterea I83; SG670; Bcan4;
 S105 **392** p Et *fehlt* VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105 **399** q
 am Rande diverse VD38 | r multiformis *korr. aus* multis formis
 BII13 **401** s qua *korr. aus* quam BII13 | t d I83; deus *fehlt*
 Bcan4 | u honorificetur deus] honorificetis deum SG670; S105